

pomote o topografiji. Trojane in „v zidéh“ sta dva kraja (a ne eden) in sta bila uže za čas Rimcev eden od družega ločena, kakor sta še dandanes. Predolgo bi bilo, celo okolico natanko opisavati, samo toliko hočem na kratko povedati, da Trojane stojé na prehodu iz „zidov“ in Volske doline proti Učaku, in da se je na Trojanah največ in največih starin našlo. Da pa Trojane ne spadajo k Adransu = „v zidéh“, nam kažete oni dve hiši, ki stojite na potu iz Trojan na vas „v zidéh“, ker se tam uže pod zidom (Podzid) pravi. Ravno tako daljava od Trojan do vasi „v zidéh“ znaša celih 12 do 15 minut, in ravno zato, ker moramo iz vasi „v zidéh“ proti Trojanam še poprej Podzid prestopiti, da dospemo na Trojane kot lastni kraj, ki je k Adransu baje po imenu, ne pa po legi spadal, je razvidno, da Trojane in „v zidéh“ sta dva kraja bila.

Etimologija Trojan je ravno tako zavita in skrita, da, kdor ne pozna zgodovine imena, poprej omenjeno daljavo od notranjosti vasi „v zidéh“ in pa prostorečje ondašnjega priprostega ljudstva, mu skoraj ni mogoče do osrčja priti. V prvo naj bo omenjeno, da v srednjem veku se je pisalo ime do novejšje dobe po latinsko in nemško Troya, Troye, Troy (i. e. „Troya vocatur pagoque Troyano“ — *Livius c. I.*). S tem se je nekoliko prvi zlog popačil, kajti trpelo je to blizo 900 let, vendar pa je ljudstvo ohranilo izraz Trojajne, tedaj trojenje. Ves ta kraj pa stoji na bregu dveh dolin: Volske in Orehovice (Medijo je prof. Müllner za Orehovico oziroma na poznanost tega imena vzel.)

Tretja dolina Radomlja pa je več ko 1 kilometer oddaljena od Trojan in se komaj vidi, kje da cesta v njo pelja, dolina sama pa se prav nič ne vidi, tako nič, kakor, na pr., Logatec iz Ljubljane; toraj ni mogoče, da bi bila Radomlja pomagala imenu Trojanam, kajti na Trojanah imamo tri rimske kraje: prvi je „v zidéh“, drugi so Trojane, osamljene na prehodu iz Norika v gornjo Panonijo ali Italijo z okolo 600 metrov na dolgo in kakih 100 metrov na široko okoli Konška (kilometer kamenj 39) nahajočimi razvalinami proti vasi „v zidéh“. Tu bil je najmočnejše vtrjen kraj in ker so v te kraje prišedši Slovenci še gotovo velika vtrjena zidovja videli, so ga gotovo tudi po teh imenovali. To naj zadostuje razlagi Trojanam. Tretji kraj pa je Šutna na Učaku. Vsi ti kraji kažejo, kako izvrstno so si Rimljani te soteske zavarovali na vzhodu in zahodu radomeljske doline pa kaj bi si jih ne bili, saj je tu njih skrajna meja Italije bila proti Noriku in unstran ležečim puntarskim podložnim in divjim sosedom.

H koncu pa še posebno opozorim, naj bi se vrhunec hriba Samrglo („pri Samaglarju“) nad vasjo Podmil preiskaval, ker vsi, ki poznajo ta kraj, sodijo, da je tukaj v prazgodovinskem času grad ali straža (Hochwarte) stala, katera je vzhodni del Radomeljske doline nadvladala, v izvrstnem položaju. Verjetno je, da stega griča zavoljo njegove izvrstne lege so blagoviški in šentosvaldski kmetje leta 1457. Vitovca napadli.

V fari Zlatopolje je njiva (ne na hribu) z imenom „grmada“ in ker ni na hribu, torej tudi ni mogla za kres služiti, zato bi se svetovalo, naj se začne preiskavati, če niso te grmade poimenovanje krajev iz prazgodovinske dōbe, kjer so nekda mrličje na grmadi sožigali. Imeni Kržišče in Kržate (pa ne spačeno Križišče, kar ljudstvo neče sprejeti) je uže svojo veljavo zadobilo, mogoče, da jo dobé tudi grmade.

Ker pa se je sedaj začelo občno zanimanje za prazgodovino, bi ne bilo li pametno, ravno tako kraje sredoveških gradov preiskavati? Mislim da, da, ker prvič je mnogo starih gradov se na gradiščih začelo, tako na priliko, Kolovec (Gerlachstein), Bled in drugi, — drugič,

spoznali bomo domovino in mnogim plemenitažem ne bode v prihodnje se iskalo rodovinskega grada daleč zunaj naše domovine, kakor se zdaj godí, — tretjič, da dobimo veselje tudi za znanje srednjega veka. Treba nam je samo to pomisliti, da sredoveški plemenitaži so večidel sinovi iz domače krvi, da so oni pomagali kristijanstvo vpeljati, da so cerkve in samostane zidali, veliki dobrotniki duhovščini bili in sploh odlični varhi vere in domovine.

France Šumi.

Ozir po domovini.

Mangart.

„Sklad na skladu se vzdiguje
Golih vrhov kámen zid;
Večni mojster ukazuje:
Prid', zidar, se les' učit!“

Vodnik.

Eno uro od fužinskih jezer v podnožju julskih alp stoji kočja rateških pastirjev. Mlade trate s temnozelinimi gozdi se razprostirajo po ti planjavi in balzamični planinski zrak daje prijetno vonjavo. Nad teboj pa se vzdigujejo mogočne stene sivega Mangarta (8462'), kateremu na Kranjskem ni para za Triglavom.

Mrak se je delal in pastirji so ravno molzli ovce, ko stopiva s tovarišem v kočjo. Nekoliko začudeni se spogledajo, ko izvedó, da misliva iti na Mangart.

„E, gospod“ — pravi stari Bošt, ki je sedel na debelem tnalu in kuril ogenj — „ne vem, ali bote mogli priti na vrh. Letos še nihče ni bil na njem, ker je preveč snega po skalah. Če se ga kak kos odtrga ali če se kateremu spodrsne, potem se ne vrne več nazaj, kar Bog obvaruj.“

„Ne mislite, oče“ — mu pravim — „da bi se človek podajal predrzno v smrtno nevarnost. Tako daleč pa, dokler je mogoče, se vendar poskusi. Zdaj je samo vprašanje, kdo bo šel z nama. Osem vas je tukaj, steze so vam znane, toraj kateri?“

Zopet pogledajo eden družega in nazadnje se odloči Pintbahov Toma za vodnika.

Toma je močan fant pri kakih 30 letih, čvrste postave in zagorelega, poraščenega obraza.

Prepušči mi za to noč svoje ležišče, sam pa se stegne po trdi klopi ob steni. Spanja ni bilo veliko, nekoliko zavoljo skokonogih živalic, katerih nikjer ne manjka, nekoliko tudi zavoljo postelje, ki je bila s trdim smerečjem nastlana. Toda na vse to se ne gleda in spomin prestanega trpljenja je vendar-le prijeten.

Drugo jutro smo bili ob dveh na nogah. Nebó je bilo čisto kot ribje oko. Obetalo nam je lep dan in krasen razgled.

Tiho stopamo drug za drugim po strmem, nekoliko poraščenem predgorji in ob štirih smo že v Mirnjeku tik pod pečinami starega velikana.

Tukaj se še le prične težavna pot po skalovji. Kakor po stopnicah lezemo najpeprej skozi strmo sotesko navkreber. Od obeh strani nas pritisnejo skalnati oboki, nad katerimi le tu in tam kaka zvezda na jutranjem nebu zasije.

Po trudapolni hoji pridemo poslednjič srečno na planino Travnik, na kateri je ravno sneg skopnil. Priča temu je mnogo spomladanskih cvetlic: primul, potentil in gencian, ki so se komaj razcvitati začele, ko so njih sestrice že zdavnej ovenele v nižavi.

Krasno je izhajalo kraljevo solnce izza Kepe (6659'), ko smo se plegli na ozkem sedlu pod „malim Mangartom“ in je izložil Toma iz torbe nekoliko krepčala za potrebne želodce. Tukaj je požirek dobrega brinjevca in grižljeje domačega kruha s sirom veliko več

vreden kakor Bog vedi kako izbrano kosilo na ravnini. — Okrepčani se odpravimo dalje, toda pot postaja vedno bolj težavna. Kamor pogledaš — čez in čez golo, izdolbeno, raztrgano gorovje in debeli sneženi zameti. Čem višje smo, toliko obširnejši je pogled in toliko čistejši zrak, a z vsako stopinjo nam zginjuje tudi upanje, da bi prelezli ali vsaj obšli vertikalne stene, na katerih počiva težki kolós, ki ima ogrnjen bel plajš čez široka ramena.

„Boga zahvalimo, da megle ni“ — pravi Toma, ko pridemo na robati greben med malim in velikim Mangartom; „samo poguma in previdnosti nam je treba, vse drugo se bo srečno izteklo.“ Potem dene vsakemu par „krampežev“ na noge in od tû naprej smo morali vsako ped zemlje s silo vzeti sovražnemu pečovju. Počasi smo zasajali dolge palice med skaline in trdno oprti predstavljali težo vsega života od razpoke do razpoke.

„Pri kateri strani pa pridemo na vrh?“ — vprašam Tomo, ko stojimo na široki skali.

„Tam-le gori“ — pravi in pokaže na levo proti jugo-vzhodu — „tam-le gori, kjer se vidi sneg pod vrhuncem. Le v tem ovinku se moremo stenam ogniti in od goriške strani priti do vrha. Ravno tukaj je pa tudi pot najnevarniša, ker je med skalovjem in prepodom le malo prostora.“

Te besede so ugasnile zadnjo iskrico upanja, ko ugledamo ozki sneženi most med Mangartovim vrhom in grozovitim brezdom. In tu vmes mora se iti, nikjer drugod ne? Kaj, če bi se otajal sneg in se odtrgal pod nogo! Ena stopinja napačno postavljena je lahko vzrok strahovitega padca in temnega groba v črnih žrelah nad Mirnjekom!

Toda predrzni Toma nama ne dá pokoja. „Počakajta tû“ — pravi — „in se spočijta; — jez grem naprej gledat, ali bomo mogli iti po snegu ali ne.“

Čez nekaj časa ga res ugledava, kako dela z dobro okovanimi coklami stopinje v sneg. Vesel pride nazaj povedat, da se noge trdno prijemajo in da je več prostora kakor se vidi od daleč.

Kaj je nama storiti? Ali mar res nazaj iti, ko gledava vrhunec tako blizo sebe? Ali zastoj narediti pot tako težavno in dolgo? Pogum zmaga poslednjič nad bojazljivostjo; varno stopava za skrbnim vodnikom in počasi prestavlja tresoče se noge ponjegovih stopinjah. Le na enem kraji, kjer je snežnica razjedla skalovje, se ne upava stegniti čez uglajeni žleb na uno stran. Zato Toma vsakemu posebej palico pomoli, da naju potegne k sebi. Zdaj je nevarnost srečno prestana in z novo močjo lezemo proti vrhu, kamor pridemo ob pol 10. uri zjutraj, 12. avgusta 1879.

Peró moje ni v stanu popisati čutila tistega trenutka, ko smo po zadnji stopinji stali na goli glavi mogočnega orjaka. Kamor pogledaš, le goré in zopet goré, pa ne poraščene z gozdi in pašniki, ampak zavite v bele plajše, goré prečudne zidave in razvrstitve — mojstersko delo Stvarnikove roke. Osupnjen in brez glasú stojiš nekoliko časa; le očesu je privoščen okus, pa tudi okó se nagledati ne more!

Med dolgimi paralelnimi vrstami neizmerne gorovja vstaja doli na jugo-vzhodu osiveli stari Triglav, okoli njega pa stražijo Bogatin, Vogel, Kanjavec, Vrtača, Rogica, Razora in Prisank. Proti jugo-zahodu gledaš Rombon, M. Kanin, M. Baba grande in med temi beneško polje s široko strugo reke Tagliamento. — In ozri se zdaj proti severu! V dolgih belih vrstah stojé ponosni čuvaji na koroško-solnograški meji mirno eden zraven drugega, v bratovski edinosti in brezčutni ljubezni. Veličastno je videti oholo glavo glasovitega Ankogla (10.291'), orjaško piramido Velikega Zvona (12.444'),

tirolske snežnike, kakor so Venediger, Dreiherrnspitz in solsteinske gore daleč gori nad Inostom!

Nikjer, dragi čitatelj, se ne kaže narava v tako bogati prijetnosti in divji strahoti, pa tudi nikjer ne oznanuje bolj glasno Božje vsegamogočnosti, kakor tukaj v visočini večnega snega. Akoravno so to le mrzle, otrpnjene podobe, ki jih gledaš okoli sebe, se ti vendar nehoté razgreje srce in povzdigne gori v zračne višave uklonit se pred Stvarnikom vsegamogočnim. —

Se en pozdrav bližnjim in daljnim hribom — in zapustiti moramo kraj tako vzvišenih občutkov — kraj, kjer so bile pozabljene vse skrbi te solzne doline!

Z Bogom zdaj, Toma!

J. Lavtižar

Glasbene stvari.

Ceciljine družbe in cerkveno petje.

V zadnji „cerkveni prilogi Slov. Gosp.“ nahajamo med drugim sledečo opazko:

„V strogem pomenu imenuje se cerkveno petje tudi Ceciljsko, ker je sv. Cecilija še med mukami svete pesmi popevala in Boga hvalila. Ceciljsko petje je v čistem duhu cerkvenem ubrano, tudi v cerkvenem — latinskem — jeziku osnovano, da bi nespodobno piskanje in zavijanje iz cerkve od božje službe odpravilo se. V ta namen se snujejo Ceciljska društva. Združene moči več izdajo in laži premagajo težave in ovire, katerih uže navadno cerkveno petje ima.“

Slovensko slovstvo.

* *Kocenov zemljepis za ljudske šole.* Poslovenil Ivan Lapajne. 2. popravljeni natis. S slikami. Cena 30 kraje. V Beču 1879. Založil Ed. Hölzel.

Drobna knjižica, z lepimi podobami razjasnena in v lični slovenščini pisana, podaja v kratkih črticah bralcem poznanje celega svetá: lego posameznih delov svetá, glavnih gorá in vodá, mest in družih krajev, njihovo kmetijstvo in obrtnijstvo itd., na kratko rečeno, toliko, da zadostuje manj učenemu človeku o poznanju svetá, na katerem živimo, in to za 30 soldov. — Naj si jo zato omisli, kdor je še nima!

* *Ljubljanske slike.* Podoba ljubljanskega sveta pod drobnogledom.

Pod tem naslovom je gosp. J. Aléšovec v „Slovincu“ naslikal nad 20 različnih stanov mesta ljubljanskega in nekoliko popravljenih te slike je na svitlo dal v posebni knjižici, ki obsega okoli 9 pôl. Če tudi kdo eni ali drugi sliki kaj ugovarjati utegne, se vendar celoti pripoznati mora, da je pisatelj dober fotograf in da je bralcem podal zabavno in podučno berilo ob enem v popisu hišnega gospodarja trgovca, uradnika, profesorja, študenta, jezičnega dohtarja, zdravnika, duhovnika, zasebnika, predmeščana, gostilničarja, velike gospé, gosposodičine, klepetulje, krščence, natakariče itd.

Da dobrovoljna knjižica, katera sem ter tje kate-rega ali katero včipne, bode zato naletela na „hudo“ kritiko, to vé „Brencljnov“ oče sam, ki „slike“ svoje sklepa s pregovorom, da „resnica oči kolje“. Mi jo tedaj priporočamo slovenskemu občinstvu, možkim in ženskim, z dodatkom, da mehko vezana knjižica stane 60 kr., trdo vezana 70 kr., po pošti poslana pa 5 kr. več ter da se dobiva pri gosp. Aléšovcu samem, v „kato-liški knjigarni“ in v Blaznikovi tiskarni.